

CEZAYİR'DE ETNİK PARTİLER VE SİYASİ KİMLİK

“

Anayasal bir krize dönüşmesini istemediği siyasi çıkmazı yönetmekle meşgul olan ordu, söz konusu partileri seçmenlerin gözünde siyasi kimlik krizlerine çözüm bulmak yerine etnik kimlik politikalarına odaklanan etnik partiler olarak etiketlemek için çaba sarf etmiştir. Bu minvalde düşünüldüğünde, Türkiye ve Cezayir gibi farklı milletleri aynı çatı altında barındıran ülkelerde, tarihsel ve politik anlaşmazlıkların bunlardan fayda sağlama amacı güden çevreler ve partilerce istismar edildiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

”

Abdenmour Toumi

Uzman, ORSAM

Yıllar süren dil ve siyasi anlaşmazlıkları ve tartışmaları takiben, eski Cumhurbaşkanı Abdulaziz Buteflika ve ardından Buteflika'nın Genelkurmay Başkanı Ahmed Uyahya, beşinci Cezayir Anayasası'nın parlamento tarafından oylanacak taslak revizyonunu açıklamıştır. Taslak metinde iki temel konu göze çarpmaktadır: Cumhurbaşkanlığın beşer yıl süre ile iki dönemle sınır-

landırılması ve 40 milyonluk Cezayir nüfusunun yüzde 30'u tarafından konuşulan ve bir Berber dili olan “Tamazight”in resmi dil olarak tanınması.

Pek çok uzman tarafından metnin ikinci kısmı, halihazırda ulusal dil olarak tanınan Tamazight'in resmi dil olarak kabul edilmesi için bir adım olarak yorumlamıştır. Ancak, Berberi kimlik üzerine açık söylemleri ile bilinen Kültür ve Demokrasi Birliği Partisi (RCD – Rassemblement pour la Culture et la Démocratie), taslağın Tamazight'e ilişkin maddesini desteklemekle birlikte genel itibarı karşı çıktığını açıklamıştır. Parti başkanı Muhsin Belabbas, taslağı bir tür hile (trompe-l'oeil) olarak nitelendirmiştir. Ulusal olmamakla birlikte, sadece ülkenin kuzeydoğusunda bulunan Tizi Uzu (Tizi-ouzou) ve Bicaya (Béjaïa) şehirlerinde ağırlığı olan iki ana milliyetçi partinin genel olarak teklifin bütününe ve özel olarak da Berberi dile ilgili olan kısmına nasıl bir karşılık vereceği merak konusu olmuştur.

Aralık 2019'da tarihinin en düşük katılımı ile gerçekleşen cumhurbaşkanlığı seçimlerinin üç haftalık kampanya dönemi boyunca hiçbir aday tarafından Tizi Uzu ve Bicaya şehirlerine ya da Kabail'de (Kabylie) bulunan diğer büyük şehirlere ziyaret gerçekleştirilmemiştir. Bahsi

geçen şehirlerde protestocular yasaklanmış olmasına rağmen Berberi bayraklarını açmışlardır. Dolayısıyla, Kültür ve Demokrasi Birliği ile Sosyalist Kuvvetler Cephesi (FFS – Front des Forces Socialistes) partileri bölgesel/etnik partiler olarak kabul edilmektedir.

“

Cezayir rejiminin üretmiş olduğu taktik, mevcut sistemi değiştirmek isteyen herhangi bir geçiş mekanizmasının istikrarsızlaşmasına neden olmuştur. Buna 1991 yılında rejime hatın sayılır şekilde meydan okuyan İslamcılar da dahildir. Herhangi bir muhalefet liderinin düşünebileceği bir geçiş aşaması fikri, rejimin siyasi ve siyaset dışı kuvvetleri tarafından derhal reddedilmektedir.

”

Söz konusu partilerin içinde yaşanan fikri ve etnisiteye dayalı farklılık ve anlaşmazlıklar bu partilerin tüm Cezayir halkını kucaklayan partiler olmasını engellemektedir. Bu tercih, bir yandan Cezayir’in bağımsızlık mücadelesi gazisi ve ulusal kahramanı olarak ön plana çıkan Hocine Ait Ahmed’in karizmatik liderliğinde FFS’nin 1963 yılında kurulmasının ardından rejimin partiye yönelik şeytanlaştırma stratejisi, diğer yandan ise iletişim ve uzun vadeli parti strateji hataları olmakla birlikte RCD ve FFS’yi aynı şekilde tuzağa düşürmüştür.

Cezayir rejiminin üretmiş olduğu taktik, mevcut sistemi değiştirmek

isteyen herhangi bir geçiş mekanizmasının istikrarsızlaşmasına neden olmuştur. Buna 1991 yılında rejime hatırı sayılır şekilde meydan okuyan İslamcılar da dahildir. Herhangi bir muhalefet liderinin düşünebileceği bir geçiş aşaması fikri, rejimin siyasi ve siyaset dışı kuvvetleri tarafından derhal reddedilmektedir. Öyle ki birçok Cezayirli, yeni kurumların adil ve özgür seçim ortamının oluşturulmasına katkı sağlayacağını mümkün olmadığını düşünmektedir.

“

Parti liderleri ve Fransız tarzını benimseyen laik elitler tarafından seçimler, demokrasiye geçişte başarılı bir ilk adım olarak görülmesine rağmen Cezayir şartlarında halen havada kalan bir mefhum olarak değerlendirilmektedir. Mevcut durum, siyasi alanda yapıcı bir siyasi tartışma inşa etmeyen politikacı ve entelektüellerin henüz olgunlaşmamış olmasından kaynaklanmaktadır.

”

Mevcut siyasi anlaşmazlık, “Hirak” adı verilen toplumsal hareketin gerçekleştiği dönemde politik bir ikilem yaratmıştır. Bahsi geçen iki parti arasında ve henüz resmi onay alamayan Sosyal Demokratik Birliği (UDS – L’Union Démocratique et Sociale) partileri arasındaki anlaşmazlık, bir yandan FFS diğer yandan 2019 yılında gerçekleşen cumhurbaşkanlığı seçimlerinden tevarüs etmektedir.

Bütün bu partiler ve laik kesim,

seçimlerin boykot edilmesi için çağrıda bulunmuştur. Parti liderleri ve Fransız tarzını benimseyen laik elitler tarafından seçimler, demokrasiye geçişte başarılı bir ilk adım olarak görülmesine rağmen Cezayir şartlarında hala havada kalan bir mefhum olarak değerlendirilmektedir. Mevcut durum, siyasi alanda yapıcı bir siyasi tartışma inşa etmeyen politikacı ve entelektüellerin henüz olgunlaşmamış olmasından

kaynaklanmaktadır. Böylelikle siyasete yeni simaların kazandırılması ve yeni bir soluk getirilmesi engellenmiştir. Bu durum, Eylül 2019 sonrası geçici hükümet başkanının seçileceğine ilişkin açıklamaların ardından parti liderlerinin yaşamış olduğu paniğin ana sebebidir.

Peki bu durumda yakın gelecekte laik muhalefet nasıl bir yol takip

etmelidir? Öncelikle muhalefet siyasi sahada nüfuzunu artırmalıdır. Sonrasında ise tüm ana akım parti ve medya kuruluşlarının güvenini kazanmalı ve elde etmiş olduğu bu gücü demokrasiye geçiş sürecinde mevcut rejime karşı koyabilecek bir partiye dönüştürmek için kullanılmalıdır.

FFS lideri Hocine Ait Ahmed'in 2015 yılında vefat etmesi sonra-

sında oluşan ortam, milli bilincin yeniden oluşmasını sağlayacak kıvılcımın doğmasını engellemiş ve FFS'nin yarım asırdır taşıdığı etnik etiketi unutturarak tekrar sahneye çıkmasını sağlamıştır. FFS, liderinin bu mirasını Ulusal Kurtuluş Cephesi (FLN – Front de Libération Nationale) ve İslamcılar arasındaki çatışmadan alternatif olarak çıkmak için kullanmıştır. Yine de bu senaryo, parti içindeki gençlerin

ve siyasi elitin, mesajlarını daha geniş kitlelere taşıma ve ülkede yeni bir siyasi denge kurmalarına fırsat verebilirdi. Bu durumda 2 Nisan'da çekildiğini açıklayan eski Cumhurbaşkanı Buteflika sonrasında oluşan boşluk askerlere bırakılmadan doldurulmuş olurdu.

FFS, RCD ve Karim Tabbou'nun liderliğini yaptığı UDS'nin, Şubat 2019'da yaşanan Hirak sonrasında ortaya çıkan siyasi ortamı reddeden tavırları ile çok büyük bir hata yaptığının altı çizilmelidir. Bu esnada anayasal bir krize dönüşmesini istemediği siyasi çıkmazı yönetmekle meşgul olan ordu, söz konusu partileri seçmenlerin gözünde siyasi kimlik krizlerine çözüm bulmak yerine etnik kimlik politikalarına odaklanan etnik partiler olarak etiketlemek için çaba sarf etmiştir. Bu minvalde düşünüldüğünde, Türkiye ve Cezayir gibi farklı milletleri aynı çatı altında barındıran ülkelerde, tarihsel ve politik anlaşmazlıkların bunlardan fayda sağlama amacı güden çevreler ve partilerce istismar edildiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Böylelikle ülke genelinde bir görüş birliğine ulaşmanın mümkün olmayışı, demokrasiye geçiş sürecine köstek olmaktadır. Demokratikleşme sürecinde azınlıklara verilen bazı haklar, bölgesel güçler tarafından ülkenin iç işlerine müdahale etmek için etkin bir araç olarak görülerek suiistimal edilmektedir. Bu durumun trajik sonuçları Cezayir'in Kabail bölgesinde bağımsızlık isteyen Kabail Özerklik Hareketi (MAK – Mouvement pour l'Autodétermination de la Kabylie) gibi gruplarda acı bir şekilde tecrübe edilmiştir. ■

